

УДК 364-781:179.8]:005.584.2

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.24>

Вадим СУЛІЦЬКИЙ

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Ігоря Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154
ORCID: 0000-0001-6386-2028

Бібліографічний опис статті: Суліцький В. (2023). Безконтактна детекція брехні в соціальній роботі. *Ввічливість. Humanitas*, 2, 163–171, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.24>

БЕЗКОНТАКТНА ДЕТЕКЦІЯ БРЕХНІ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Суспільна практика показує, що брехня, обман і неправда є неминучими соціально-психологічними компонентами життєдіяльності людини в соціумі. У людських відносинах і стосунках ми постійно зіштовхуємося з різними видами брехні. Соціальний працівник, на наш погляд, має володіти навичками вербальної та невербальної оцінки інформації, що надає отримувач соціальної послуги.

У статті розглядається прикладне значення безконтактної детекції брехні в соціальній роботі, що допомагає аналізувати інформацію клієнта вербальними та невербальними методами; виявляти спроби клієнта вестися в оману соціального працівника; уникнути помилок при вирішенні соціальних проблем під час надання соціальних послуг клієнту тощо. У той же час, дана технологія не знайшла широкого вжитку в діяльності працівників соціальної сфери. Це пояснюється відсутністю в закладах вищої освіти, які готують фахівців для роботи в соціальних інститутах навчальної дисципліни, що дає можливість студентам набутися певних професійних компетентностей.

Безконтактну детекцію брехні доцільно використовувати під час надання клієнтам соціальних послуг, у тому числі, консультування, під час укладання угод і ведення переговорів, реалізації програм. Це позитивно вплине на «кінцевий продукт» діяльності соціальних працівників.

Не доцільно використовувати навички безконтактної детекції брехні під час спілкування з членами сім'ї, родичами та близькими друзями.

Подальше вивчення безконтактної детекції брехні в соціальній роботі потребує проведення досліджень з метою встановлення критеріїв оцінки правдивості інформації клієнтів, які отримують соціальні послуги; розробки навчально-методичних матеріалів для підготовки соціальних працівників у цьому напрямку; проведення тренінгів для працівників соціальної сфери з метою навчання їх прийомам виявлення неправдивої інформації методами безконтактної детекції брехні.

Ключові слова: безконтактна детекція брехні, брехня, вербальні методи, невербальні методи, соціальна робота, клієнт.

Vadym SULITSKYI

PhD in Psychology, Associate Professor, Associate Professor of Social Pedagogy and Social Work Department of Faculty of Psychology, Social Work and Special Education of Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 Igor Shamo st., Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6386-2028>

Tocitethisarticle: Sulitskyi V. (2023). Bezkontaktnadetektsiibrekhnivvsotsialniiroboti. [Contactless detection of lies in social work]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 2, 163–171, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.24>

CONTACTLESS DETECTION OF LIES IN SOCIAL WORK

Social practice shows that lies, deception and untruth are inevitable social and psychological components of a person's life in society. In human relationships and relationships, we are constantly faced with various types of lies. In our opinion, a social worker should possess the skills of verbal and non-verbal assessment of information provided by the recipient of social services.

The article considers the applied value of non-contact lie detection in social work, which helps to analyze the client's information by verbal and non-verbal methods; detect attempts by the client to mislead the social worker; avoid mistakes in solving social problems during the provision of social services to the client, etc. At the same time, this technology was not widely used in the activities of social workers. This is explained by the absence in institutions of higher education that

prepare specialists for work in social institutes of an educational discipline that gives students the opportunity to acquire certain professional competencies.

It is advisable to use non-contact lie detection when providing clients with social services, including counseling, when concluding agreements and negotiations, and implementing programs. This will have a positive effect on the "end product" of the activities of social workers.

It is not advisable to use non-contact lie detection skills when communicating with family members, relatives and close friends.

Further study of non-contact lie detection in social work requires conducting research in order to establish criteria for assessing the truthfulness of information of clients who receive social services; development of educational and methodological materials for the training of social workers in this direction; conducting trainings for social workers with the aim of teaching them methods of identifying false information using non-contact lie detection methods.

Key words: *non-contact lie detection, lies, verbal methods, non-verbal methods, social work, client.*

Актуальність проблеми. Брехня й обман – це феномени, що існує з моменту зародження людства. Суспільна практика показує, що брехня, обман і неправда є неминучими соціально-психологічними компонентами життєдіяльності людини в соціумі. У людських відносинах і стосунках ми постійно зіштовхуємося з обманом. Але, брехня буває різною. Так, обман противника на війні – це «військова хитрість», приховування інформації лікарем від пацієнта – «плацебо» чи «свята брехня», таємна операція спецслужб – «оперативна комбінація», приховування планів державними діячами від інших колег або власного народу – дипломатія, політика тощо (Екман, 2019). Тому, окремі види неправда є, на наш погляд, чинниками, що: сприяють прогресу соціального життя; виконують захисну функцію для нервової системи людини; розвивають спостережливість, аналітичні здібності, вміння переробляти отриману інформацію та піддавати все сумніву; шукати скриті мотиви слів і поведження осіб, з якими ми вступаємо у взаємодію / стосунки.

Соціальна робота належить до сфери, в якій діяльність відбувається на рівні «людина – людина». Вона пов'язана з наданням різних соціальних послуг, що регламентуються Законом України «Про соціальні послуги» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>) державними та неурядовими організаціями (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2021-%D0%BF#Text>) та передбачає призначення різних видів матеріальної допомоги категоріям громадян, які потребують соціального захисту та соціального забезпечення. Грошові виплати населенню є складовою частиною соціальної підтримки та допомоги. Вони включають різні види матеріальної допомоги людям, які опинилися в складних життєвих обставинах (субсидії, відшкодування збит-

ків від війни тощо). А там, де гроші, завжди є ті, хто намагається отримати їх правдивими або неправдивими методами та засобами. Для досягнення матеріальної вигоди дехто не цурається використовувати фантазування, маніпулятивні техніки, софізми та інші види брехні. Але, ніхто не хоче бути обдуреним.

Соціальний працівник має володіти навичками вербальної та невербальної оцінки інформації, що надає отримувач певної соціальної послуги. Це допоможе йому ухвалювати правильні рішення стосовно клієнтів, уникати помилок під час підписання угод, зробити результати консультування більш ефективними та дієвими тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За оцінками багатьох учених, брехня – це складне соціально-психологічне явище, яке недостатньо вивчене, що потребує глибокого знання природи походження та розвитку важливих та невід'ємних складових.

На жаль, безконтактна детекція брехні в соціальній роботі не знайшла широкого вжитку в практичній діяльності соціальних працівників, чим і можна пояснити обмежену кількість публікацій на цю тему. У той же час, проблема брехні, як соціального явища розглядається багатьма вченими як в Україні, так і за кордоном. Найбільша кількість наукових публікацій стосується соціально-психологічних аспектів детекції брехні у спілкуванні. Н. Калька, М. Цивінська та М. Зубач розглядають брехню, як спосіб соціальної адаптації, психологічного захисту й успішної соціалізації. Вони стверджують, що повна щирість практично неможлива в реальному житті, тому людям доводиться застосовувати всі відтінки брехні – від напівправди до обману, лестоців, блефу, симуляцій та маніпуляцій (Калька, Цивінська & Зубач, 2017).

Значна кількість наукових публікацій присвячена використанню аксітонів, поліграфів,

тобто, приладам, що використовуються в діяльності правоохоронних органів (Мотлях et al., 2019). Але, використання такої техніки у соціальних інститутах, на наш погляд, є недоцільним. Тому, соціальні працівники мають володіти безконтактними методами виявлення того, чи бреше їх клієнт, чи ні. Серед вчених, треба виділити тих, хто вивчає питання профайлінгу. Профайлер, верифікатор, спеціаліст з профайлінгу, фахівець з безконтактної детекції брехні (на відміну від контактної, з використанням поліграфа) – це численні назви одного й того ж фахівця (<https://superfamily.in.ua/profajling-sekreti-profesii-profajler-zhivij-detektor-brexni/>).

Ю. Руль і Т. Мартинова приділяють увагу психології профайлінгу. Вони стверджують, що особливістю психології профайлінгу є потужний соціальний ефект. Не існує жодного прошарку спільної чи індивідуальної діяльності людини, де б була відсутня потреба в її оцінюванні з боку фахівця профайлера (Руль & Мартинова, 2018). В окремих публікаціях приділяється увага: індивідуальним і професійним якостям профайлера як спеціаліста з виявлення брехні безконтактними методами (Філатов, 2020); профайлінгу як складнику професійної діяльності в національній поліції України та методу профілактики протиправних дій (Дідковська-Бідюк, 2017; Дідковська-Бідюк, 2018; Калюга, 2019; Дмитрик, 2021); застосуванню профайлінгу в діяльності прикордонної служби України (Корольов, 2019); ролі профайлінгу в лобістській діяльності державних структурах (Яровой, 2020); теоретичним підходам до проблеми профайлінгу як основи забезпечення державної безпеки України (Пархоменко-Кучевіл, 2020); моральним і правовим викликам щодо використання профайлінгу в протидії злочинності (Шинкаренко, Спіцина & Подзолкова, 2021).

Як ми бачимо, більшість статей стосується використанню безконтактної детекції брехні в правоохоронних органах і органах державного управління. На превеликий жаль, ми не знайшли жодної наукової статті, що описувала би використання профайлінгу в соціальній роботі України.

Інша справа з вивченням можливості застосування профайлінгу в сфері «людина – людина» ми спостерігаємо серед наукових публікацій в країнах Західної Європи, США та Канаді. Одним із провідних науковців у галузі без-

контактної детекції брехні є П. Екман. Саме йому належить основна ідея того, що говорять неправду всі, емоції та мікровирази на обличчі не залежать від окремих особистісних характеристик і вони є загальними для всіх людей (Екман, 2019). П. Екман, також, дає відповіді на питання: «Чому брешуть діти?» (Екман, 2018). Ф. Гюстон, С. Карнісеро, М. Флорйд, Д. Теннант видали книгу «Анатомія брехні» де діляться особливостями методології, спрямованої на викриття обману в боротьбі з тероризмом та злочинністю (Гюстон et al., 2019). Окремі прикладні питання щодо безконтактної детекції брехні стосуються мови жестів (Амстронг & Вагнер, 2007; Піз & Піз, 2019); мистецтву читати емоції людини на його обличчі (Фулфер, 2012); мові тілу (Наварро, 2022) тощо.

У той же час, потребує вивчення питання можливості та доцільності використання методів безконтактної детекції брехні в соціальній роботі, яким чином здійснювати підготовку соціальних працівників у цьому напрямку.

Мета статті полягає в аналізі використання форм і методів безконтактної детекції брехні в соціальній роботі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Брехня – це розповсюджене явище в суспільстві серед людей. Незважаючи, що багато науковців розмежують поняття обман, неправда, брехня, ми під цим поняття розуміємо будь-яку нещирість особи, яка навмисно намагається надати неповну інформацію або спотворити її, вести в оману іншу людину з корисливою метою для себе (коли стикаються інтереси та моральні норми; ускладняється або стає неможливе досягнення бажаного результату іншим шляхом; неповне знання людиною, яка говорить, предмету розмови; передача повідомлення, що містить неповну (або перекручену) інформацію тощо.

Таким чином, брехня – це заздалегідь сформоване рішення ввести в оману того, кому адресована інформація, без попередження про свої наміри це зробити (Екман, 2019). Визначення брехні в негативному сенсі охоплює такі компоненти: намір (усвідомленість) дії; спотворення реальності (дійсності, фактів, інформації); соціально несхвалено, неблагородно, передусім корисливу мету, внаслідок якої досягається перевага однієї людини чи групи осіб над іншою людиною чи групою осіб, яким завдають збитків (Руль & Мартинова, 2018).

Феномен брехні перебуває практично завжди у контексті соціального середовища. Компонент усвідомленого глузду, кінцевий результат і мета суб'єкта, який діє за допомогою брехні, оцінюється з позицій конкретного соціуму (Гюстон et al., 2019). В соціальній роботі під брехнею ми розуміємо намагання клієнта отримати соціальні послуги незаконними методами. До незаконних методів ми відносимо: підробку документів; фальсифікацію інформації про себе; моральний або матеріальний тиск на соціального працівника; маніпуляція окремими даними, що важливі під час ухвалення рішення про надання соціальної послуги тощо. Клієнти соціальних інституцій діють щоб задовольнити власні потреби та інтереси, заради чого здійснюються маніпулювання об'єктом впливу (соціальним працівником), включаючи прийоми та технічні методи оманливого характеру.

Зазначимо, що брехня багатогранна. Так, окрім відмінностей між самоорієнтовної брехнею та неправдою, орієнтованою на інших, зазвичай є різниця між явною (відвертою, грубою) брехнею, перебільшенням і тонкою брехнею. Також вчені виділяють імпліцитні (в суспільній свідомості) види брехні: містифікація, фальсифікація, симуляція, самозванство, плагіат і заміна понять, дитяча та неприкрита брехня, недоговірні казки для дітей і міфи, біла брехня, брехня на благо (за ради чогось брехня) або на спасіння та брехню під присягою, клятвoporушення та наклеп, самообмовка, блеф, введення в оману, підтасування фактів, перебільшення та применшення, жартівлива брехня та контекстна брехня, брехня за двозначності інформації та мимовільна брехня, а також патологічна брехня (Шинкаренко, Спіцина & Подзолкова, 2021).

У соціальній роботі можна виділити два типи людей, які говорять неправду: ті, що діють навмисно; ті, які вживають брехню ситуативно; ті, хто бреше постійно, незалежно від ситуації. Під час роботи з клієнтами, ми виділили такі прийоми, що використовують отримувачі соціальних послуг, з метою надання неправдивої інформації: гіперболізація, симуляція, маніпуляція, підробка документів, емоційний шантаж, підтасування фактів.

Основними формами брехні є підготовлена та не підготовлена. На відміну від життєвих ситуацій, найчастіше отримувач соціальної

послуги, який бреше, заздалегідь готується говорити неправду, тому, дуже важко визначити ознаки брехні. Клієнт це робить свідомо. Видати такого брехуна може те, що він колись не пригадає те, що говорив раніше, та розпочне суперечити собі. Якщо ви розумієте, що брехня переходить будь-які межі, годі висловлювати своє крайнє невдоволення. Прийміть інформацію людини, навіть якщо знаєте точно, що вона бреше. Це зазвичай відбувається від невпевненості в собі та «центрального» комплексу неповноцінності. Цю людину не переробити, просто зробіть для себе висновки. Якщо ви невпевнені у тому, чи обманює вас людина, чи ні, то поцікавтеся певними дрібницями або уточніть щось до сказаного. Тоді вона зрозуміє, що сказане не є правдою та почне брехати усвідомлено. У такому випадку звинуватити її буде простіше (<https://rt82.ru/uk/typology-of-fires/metody-profailinga-v-sovremennom-obshchestve-profailing-opredelenie/>).

На даний час у безконтактній детекції брехні виділяються такі способи виявлення того, що людина каже неправду: спостереження за невербальною поведінкою (1 сигнальна система); аналіз мови (2 сигнальна система). Це пояснюється тим, що ми аналізуємо отриману інформацію за рахунок слів (смысловий рівень) – 7%; за рахунок звукових засобів (голос, інтонація) – 38%; за рахунок поведінкових засобів (міміка, жести, пози, дистанція тощо) – 55% (Екман, 2019), використовуючи невербальні інформаційні канали: паравербальні характеристики мови; пантоміміку; вегетативні реакції; емоційні прояви, образи тощо.

Основними мотивами брехні серед отримувачів соціальних послуг можна виділити: бажання отримати те, що у сучасний момент неможливо досягти іншим засобом; уникнути почуття сорому; захист власних інтересів і потреб; бажання вирішити власні проблеми за рахунок держави, коли на це немає юридичних підстав; уникнути покарання. Головною передумовою брехні в соціальній сфері завжди були гроші.

Як свідчать дослідження багатьох вчених, основними емоціями, які можна спостерігати на обличчі людини, що каже неправду, є страх, провина, радість (посмішка після того, як брехуну вдалося ввести в оману іншу людину) (Фулфер, 2011; Екман, 2019).

За якими параметрами ми можемо визначити, що людина каже неправду?

Уперше, це характеристика голосу. Ознаки нещирості: мимовільна зміна інтонації; зміна темпу мови; зміна тембру голосу; поява тремтіння в голосі; поява пауз при відповідях на запитання, які не повинні були викликати ускладнення; занадто швидкі відповіді на запитання; демонстративне підкреслення (виділення) за допомогою засобів мовлення – інтонацією, паузами будь-яких фрагментів переданої інформації, маскуючи або спотворюючи дійсне відношення до неї.

Удруге, це через аналіз того, що каже людина. Серед вербальних прийомів обману можна виділити: брак відповіді (людина не відповідає на ваше питання); проблеми із запереченням (ви не дістаєте прямого заперечення чогось у вашому запитанні, що стосується хибного вчинку чи наслідків); нездатність або відмова відповісти (людина ухиляється від відповіді на питання або не бажає говорити на якусь тему); повтори запитань (коли людина перепитує); твердження, але не відповіді (наприклад: «Гарне запитання», «Я рад, що ти спитав», «Я розумію твоє занепокоєння» тощо); непослідовні свідчення («хто не має доброї пам'яті, тому важко брехати»); перехід у режим атаки (коли брехуна заганяють у кут, він перебуває під великим тиском і може кинутися в атаку); недоречні питання (наприклад: відповідь на запитання запитанням); надмірно конкретизована відповідь (відповідь технічна або звужена, «затопити» докладною інформацією); недоречний рівень увічливості; недоречний рівень занепокоєння; нарікання на процес чи процедуру (обурення); нерозуміння простого питання; твердження-посилання (наприклад: «Як я казав раніше», «Як ми описали у звіті» тощо); апелювання до релігії (наприклад: «Богом клянуся», «Аллах мені свідок» тощо); вибіркова пам'ять («тут пам'ятаю, там не пам'ятаю»); фразивизначники (наприклад: «Не зовсім...», «В основному...» тощо); переконливі твердження (маніпулятивні техніки) (Гюстон et al., 2019).

Людину, яка каже неправду, часто видає міміка обличчя: «погляд, що бігає»; легка неприродна посмішка; мікронапруга м'язів обличчя; візуальний контроль партнера в момент нещирого висловлення; рухи зіниць очей в зону конструювання; розбіжності рухів зіниць очей за

модальністю зі змістом інформації; примружування, звуження очей при відповідях на запитання (Фулфер, 2011).

При розмові з людиною, ми можемо бачити як вона супроводжує свою розповідь жестами та різними позами тіла. **Окремі жести супроводжують неправду:** жест «рука до обличчя»; жест «прикриття рота»; прикривання рота долонею, пальцями або кулаком; жест «дотик до носа»; легке потирання носа або швидкий дотик до нього; жест «потирання ока»; жест «відтягування коміра»; жести закритості; часте пригладжування волосся; нервозність у поведінці (періодичне прочищення голосу; покахикування; часте паління цигарки; постукування по столу); потирання долонній (Піз & Піз, 2019).

До числа вегетативних і фізіологічних реакцій при емоційних станах, що супроводжують брехню, відносять: почервоніння обличчя або його окремих частин; тремор губ; розширення зіниць очей; прискорене моргання й інші зміни, характерні для почуття сорому, страху й інших емоцій, що супроводжують нещирість на підсвідомому рівні в людей, які не звикли брехати; зміна (при відсутності фізичного навантаження) частоти пульсу, а також зміна ритму пульсових скорочень; зміна кров'яного тиску (по гіпертонічному або гіпотонічному типу); зміни в ритмі подиху (особливо різке скорочення фази видиху й викривлення звичайного дихального циклу); виражені зміни в шкірно-гальванічній реакції (ШГР); поява рясного потовиділення без температурних і фізичних навантажень; підвищення перистальтики кишечника; підвищений діурез (Екман, 2019).

Варта зазначити, що перелічені ознаки брехні як вербальні, так і невербальні, є кластерами, що можуть вказувати на обман або нещирість людини. Вони діють у комплексі. Не можна робити висновок, що особа бреше, використовуючи тільки один із кластерів. У той же час, соціальному працівнику буде легко встановити, що людина каже неправду, якщо клієнт: має мінімальний досвід усної неправди; має високий рівень емоційної тривоги; має певні індивідуально-особистісні характеристики.

Але, є люди, яких дуже важко «впіймати» на брехні. Вони, як правило, мають певні акцентуації характеру. Серед таких, ми виділяємо: демонстративний тип; гіпертимний тип; збуджений / епілептоїдний – збуджений / застрягаючий тип; застрягаючий тип.

На наш погляд, безконтактну детекцію брехні можна виділити в окрему галузь знань. Вона, на даний час має власну історію розвитку, науково обґрунтовану та практично доведену методологію; феноменологію та праксеологію. Тобто, всі складові наукової галузі. У зв'язку з цим, у 2019 році в Освітню програму «Соціальна педагогіка» підготовки студентів другого (магістерського) рівня освіти та навчальні плани кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка була включена навчальна дисципліна «Детекція брехні». Вона складається з 4 модулів (120 годин). Мета навчальної дисципліни полягає у підготовці кваліфікованих фахівців другого магістерського рівня шляхом засвоєння ними теоретичних знань і практичних умінь із вербальних і невербальних способів аналізу інформації та виявлення брехні під час комунікацій з клієнтами. Завдання навчальної дисципліни передбачають:

- систематизацію наукових теоретичних знань із теорії брехні та теорії емоцій, мови тіла, та мікроміміки людини;

- надбання студентами навичок візуального (невербального) виявлення брехні та розпізнання емоційних станів під час роботи з клієнтами різних вікових і соціальних груп;

- надбання студентами навичок вербальних способів виявлення брехні під час розмови з клієнтом, аналізу письмових текстів та встановлення їхньої правдивості;

- надбання студентами навичок аналізу й узагальнення практик щодо визначення брехні в практичній діяльності соціального педагога.

Опанувавши навчальну дисципліну «Детекція брехні», студенти набувають таких загальних і спеціальних (фахових) компетентностей: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати та моделювати соціальні ситуації; здатність доводити знання та власні висновки до фахівців і нефахівців; здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями соціальної роботи. Вивчення даного курсу та засвоєння основних його положень дозволить майбутнім фахівцям у галузі соціальної роботи використовувати різні науково-обґрунтовані методи встанов-

лення брехні під час роботи з клієнтом на вербальному та невербальному рівнях.

Після опанування навчальної дисципліни «Детекція брехні» студенти мають володіти знаннями та набувають умінь і навичок щодо: основних теоретичних положень теорії брехні, теорії емоцій, мови тіла та мікроміміки обличчя людини; сутності та причин виникнення брехні, її відмінність від інших видів неправдивої інформації; візуальної детекції брехні, емоцій клієнтів, мови тіла та мікроміміки обличчя людини; вербальної детекції брехні й аналізу письмових текстів, написаних клієнтами, з метою виявлення неправдивої інформації; розпізнання емоцій клієнтів, мікровиразів на обличчі, мову тіла; аналізу жестів, міміки, мови (усної та письмової) з метою встановлення правдивості отриманої інформації від клієнта, а також, отримують і демонструють програмні результати навчання: показувати глибинне знання та системне розуміння теоретичних концепцій, як із галузі соціальної роботи, так і з інших галузей соціогуманітарних наук; аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи; здатність виконувати рефлексивні практики в контексті цінностей соціальної роботи, відповідальності, у тому числі для запобігання професійного вигорання.

На наш погляд, навчальна дисципліна «Детекція брехні» буде корисною для працівників соціальної сфери. Клієнт залишить спроби казати неправду, коли соціальний працівник буде мати репутацію людини, яку не можна ввести в оману.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, використання безконтактної детекції брехні в соціальній роботі має прикладне значення: допомагає аналізувати інформацію клієнта вербальними та невербальними методами; виявляти спроби клієнта ввести в оману соціального працівника; уникнути помилок при вирішенні соціальних проблем під час надання соціальних послуг клієнту тощо. У той же час, дана технологія не знайшла широкого вжитку в діяльності працівників соціальної сфери. Це пояснюється відсутністю в закладах вищої освіти, які готують фахівців для роботи в соціальних інститутах навчаль-

ної дисципліни, що дає можливість студентам набутися певних професійних компетентностей.

Безконтактну детекцію брехні доцільно використовувати під час надання клієнтам соціальних послуг, у тому числі, консультування, під час укладання угод і ведення переговорів, реалізації соціальних програм. Це позитивно вплине на «кінцевий продукт» діяльності соціальних працівників.

Не доцільно, навіть заборонено, використовувати навички безконтактної детекції брехні під час спілкування з членами сім'ї, родичами та близькими друзями.

Подальше вивчення безконтактної детекції брехні в соціальній роботі потребує проведення досліджень з метою встановлення критеріїв оцінки правдивості інформації клієнтів, які отримують соціальні послуги; розробки навчально-методичних матеріалів для підготовки соціальних працівників у цьому напрямку; проведення тренінгів для працівників соціальної сфери з метою навчання їх прийомам виявлення неправдивої інформації методами безконтактної детекції брехні. Саме на вирішення цих питань і будуть спрямовані наші подальші дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амстронг Н., Вагнер М. Тлумачний словник мови жестів / Пер. з англ. В. Панова. Київ, 2008. 222 с.
2. Використання поліграфа в правоохоронній діяльності: проблеми та перспективи. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7-8 листопада 2015 року) <http://109.237.87.242/bitstream/123456789/7315/1/D0%92%D0%98%D0%9A%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%86%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%90.pdf>. (дата звернення: 30.05.2023).
3. Гюстон Ф., Карнісеро С., Флойд М., Теннант Д. Анатомія брехні / Пер. з англ. М. Дубини. Харків : Віват, 2019. 208 с.
4. Дідковська-Бідюк М.В. Профайлінг як метод профілактики протиправних дій. *Юридична психологія*. 2017. № 2(21). С. 165–174.
5. Дідковська-Бідюк М.В. Профайлінг як складник професійної діяльності працівників національної поліції. *Науковий вісник ХДУ. Серія Психологічні науки*. 2018. № 4. С. 258–262.
6. Дмитрик Ю., Кондратюк О. Профайлінг у діяльності оперативних підрозділів. *Соціально-правові студії*. 2021. Вип. 3(13). С. 95–100.
7. Екман П. Теорія брехні / пер. з англ. Ю. Гордієнко. Київ : Видавнича група КМ-БУКС, 2019. 320 с.
8. Екман П. Чому діти брешуть / пер. з англ. Ю. Гордієнко. Київ : Видавнича група КМ-БУКС, 2018. 264 с.
9. Калька Н., Цивінська М., Зубач І. Детекція брехні у спілкуванні : соціально-психологічний аспект. Львів : ЛьвівДУВС, 2017. 120 с.
10. Калюга К. Профайлінг як сучасний засіб встановлення особи злочинця. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Т. 2. № 1(26). С. 156–159.
11. Корольов В. Використання профайлінгу на державному кордоні України. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/62.pdf> (дата звернення 30.05.2023).
12. Метод профайлінгу у практиці боротьби зі злочинністю. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12953/Zadzerkallya.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 30.05.2023).
13. Мотлях, О. І. Теоретичні та праксеологічні засади психодіагностики особистості з позиції компаративістського аналізу наукових теорій поліграфа. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2015. № 2(2). С. 217–223.
14. Наварро Дж. Словник мови тіла. Секрети невербальної комунікації / пер. з англ. А. Легконця. Харків : Віват, 2022. 192 с.
15. Пархоменко-Куцевіл О. І. Теоретичні підходи до проблем профайлінгу як основи забезпечення державної безпеки України. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2020. № 4(60). С. 63–67.
16. Про Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг : Постанова Каб. Міністрів України від 27.01.2021 р. № 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2021-p#Text> (дата звернення: 30.05.2023).
17. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII : станом на 27 квіт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 30.05.2023).
18. Профайлінг. Секрети професії: профайлер – живий "детектор брехні". Різне. *Супер Сім'я – Ким би ти не був – будь краще. Блог про саморозвиток*. URL: <https://superfamily.in.ua/profajling-sekreti-profesii-profajler-zhivij-detektor-brekhni/> (дата звернення: 30.05.2023).
19. Рудь Ю. В., Мартинова Т.О. Психологія профайлінгу : навчальний посібник. Київ : ДП Вид. дім «Персонал», 2018. 236 с.

20. Філатов О. Методи профайлінгу у суспільстві. Профайлінг: визначення, напрями, навчання. URL : <https://rt82.ru/uk/typology-of-fires/metody-profailinga-v-sovremennom-obshchestve-profailing-opredelenie/> (дата звернення: 30.05.2023).
21. Фулфер М. Мистецтво читання обличчя / пер. з англ. П. Самсонова. Київ, 2012. 176 с.
22. Шинкаренко І., Спіцина Г., Подзолкова Т. Моральні та правові виклики щодо використання профайлінгу в протидії злочинності. *Науковий вісник ДДУВС*. 2021. Спеціальний випуск № 2. С. 298–306. DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-298-306
23. Яровой Т.С. Роль профайлінгу в лобістській діяльності: державно управлінський аспект. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 10. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1799> (дата звернення: 30.05.2023).

REFERENCES:

1. Amstronh N., Vahner M. (2008) *Tlumachnyi slovnyk movy zhestiv*. [Interpretive dictionary of sign language] / per. z anhl. V. Panova. Kyiv, 2008. 222. [in Ukrainian].
2. Vykorystannia polihrafa v pravookhoronni diialnosti: problemy ta perspektyvy. [Use of the polygraph in law enforcement: problems and prospects]. *Materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Kyiv, 7–8 lystopada 2015 roku). URL : <http://109.237.87.242/bitstream/123456789/7315/1/%D0%92%D0%98%D0%9A%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%86%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%90.pdf>. (data zvernennia: 30.05.2023), [in Ukrainian].
3. Giuston F., Karnisero S., Floid M., Tennant D. (2019). *Anatomiia brekhni*. [Anatomy of a lie] / per. z anhl. M. Dubyny. Kharkiv : Vivat. 208. [in Ukrainian].
4. Didkovska-Bidiuk M.V. (2017). Profailinh yak metod profilaktyky protypravnykh dii. [Profiling as a method of prevention of illegal actions]. *Yurydychna psykholohiia*. [Legal psychology], № 2(21), 165–174. [in Ukrainian].
5. Didkovska-Bidiuk M.V. (2018). Profailinh yak skladnyk profesiinoi diialnosti pratsivnykh natsionalnoi politzii. [Profiling as a component of the professional activity of national police officers]. *Naukovyi visnyk KhDU. Seriiia Psykholohichni nauky*. [Scientific Bulletin of KhSU. Series Psychological sciences]. № 4, 258–262. [in Ukrainian].
6. Dmytryk Yu., Kondratiuk O. (2021). Profailinh u diialnosti operatyvnykh pidrozdiliv. [Profiling in the activities of operational units]. *Sotsialno-pravovi studii*. [Social and legal studies]. Vyp. 3(13), 95–100. [in Ukrainian].
7. Ekman P. (2019). *Teoriia brekhni*. [The theory of lies] / Per. z anhl. Yu. Hordiienko. Kyiv : Vydavnycha hrupa KM-BUKS. 320. [in Ukrainian].
8. Ekman P. (2018). *Chomu dity breshut*. [Why do children lie] / Per. z anhl. Yu. Hordiienko. Kyiv : Vydavnycha hrupa KM-BUKS. 264. [in Ukrainian].
9. Kalka N., Tsyvinska M., Zubach I. (2017). *Detektsiia brekhni u spilkuvani : sotsialno-psykholohichnyi aspekt*. [Detection of lies in communication: socio-psychological aspect], Lviv : LvDUVS. 120. [in Ukrainian].
10. Kaliuha K. (2019). Profailinh yak suchasnyi zasib vstanovlennia osoby zlochyntsia. [Profiling as a modern means of establishing the identity of a criminal]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. [Carpathian Legal Gazette], T. 2, № 1(26), 156–159. [in Ukrainian].
11. Korolov V. (2019). *Vykorystannia profailinhu na derzhavnomu kordoni Ukrainy* [Use of profiling at the state border of Ukraine]. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/62.pdf> (data zvernennia 30.05.2023). [in Ukrainian].
12. *Metod profailinhu u praktytsi borotby zi zlochyntstiu*. [The method of profiling in the practice of combating crime]. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12953/Zadzerkallya.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (data zvernennia: 30.05.2023). [in Ukrainian].
13. Motliakh O.I. (2015). *Teoretychni ta prakseolohichni zasady psykholohichnosti osobystosti z pozytsii komparatyvistskoho analizu naukovykh teorii polihrafa*. [Theoretical and praxeological foundations of personality psychodiagnosics from the standpoint of comparative analysis of scientific polygraph theories]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Yurydychni nauky*. [Bulletin of Zaporizhzhya National University. Legal sciences], № 2 (2), 217–223. [in Ukrainian].
14. Navarro Dzh. (2022). *Slovnyk movy tila. Sekrety neverbalnoi komunikatsii*. [Dictionary of body language. Secrets of non-verbal communication] / Per. z anhl. A. Lehkontsia. Kharkiv : Vivat, 2022. 192. [in Ukrainian].
15. Parkhomenko-Kutsevil O.I. (2020). *Teoretychni pidkhody do problem profailinhu yak osnovy zabezpechennia derzhavnoi bezpeky Ukrainy*. [Theoretical approaches to the problems of profiling as a basis for ensuring the state security of Ukraine]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»* [Scientific notes of "KROC" University], № 4 (60), 63–67. [in Ukrainian].
16. *Pro Reiestr nadavachiv ta otrymuvachiv sotsialnykh posluh*. [About the Register of providers and recipients of social services] : Postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 27.01.2021 r. № 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2021-п#Text> (data zvernennia: 30.05.2023).

17. Pro sotsialni posluhy. [About social services] : Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 r. № 2671-VIII : stanom na 27 kvit. 2022 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (data zvernennia: 30.05.2023).
18. Profailinh. Sekrety profesii: profailer – zhyvyi «detektor brekhni». Rizne. Super Simia. Kym by ty ne buv – bud krashche. Bloh pro samorozvytok. [Profiling. Secrets of the profession: a profiler is a living "lie detector". Different. Super Family – Whoever you are – be better. A blog about self-development]. URL : <https://superfamily.in.ua/profajling-sekreti-profesii-profajler-zhivij-detektor-brexni/> (data zvernennia: 30.05.2023). [in Ukrainian].
19. Rul Yu.V., Martynova T.O. (2018). Psykholohiia profailinhu : navchalnyi posibnyk. [Psychology of profiling: a study guide]. Kyiv : DP Vyd. dim "Personal". 236. [in Ukrainian].
20. Filatov O. (2022). Metody profailinhu u suspilstvi. Profailinh: vyznachennia, napriamy, navchannia. [Methods of profiling in society. Profiling: definition, directions, training]. URL : <https://rt82.ru/uk/typology-of-fires/metody-profailinga-v-sovremennom-obshchestve-profailing-opredelenie/> (data zvernennia: 30.05.2023). [in Ukrainian].
21. Fulfer M. (2012). Mystetstvo chytannia oblychchia. [The art of face reading] / per. z anhl. P. Samsonova. Kyiv, 2012. 176. [in Ukrainian].
22. Shynkarenko I., Spitsyna H., Podzolkova T. (2021). Moralni ta pravovi vyklyky shchodo vykorystannia profailinhu v protyidii zlochynnosti. [Moral and legal challenges regarding the use of profiling in the fight against crime]. *Naukovyi visnyk DDUVS. Spetsialnyi vypusk. [Scientific Bulletin of the National Academy of Sciences. Special issue]*, № 2. 298–306. DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-298-306 [in Ukrainian].
23. Yarovoi T. S. (2020). Rol profailinhu v lobistskii diialnosti: derzhavno upravlinskyi aspekt. [The role of profiling in lobbying activities: a public management aspect]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. [Public administration: improvement and development Public administration: improvement and development]*, № 10. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1799> (data zvernennia: 30.05.2023) [in Ukrainian].